

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

Збірник наукових та науково-методичних праць
кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету

Випуск 1

Кривий Ріг
2002

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПІДГОТОВЦІ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

Т. В. Резніченко

У Законі України „Про освіту” визначено, що вихідною ланкою в системі безперервної освіти є дошкільна освіта й виховання, які мають на меті забезпечення фізичного, психічного здоров'я дітей, їх всебічного розвитку, набуття життєвого досвіду. Одним з головних завдань дошкільного виховання є вироблення умінь, навичок, необхідних для подальшого навчання [1, 511].

Дошкільна освіта і виховання здійснюється в сім'ї, дошкільних закладах освіти. Вона поєднує родинне і суспільне виховання. Найбільш результативним є дошкільне виховання в дошкільних закладах освіти, де витримуються оптимальні науково-методичні, санітарно-гігієнічні, матеріально-технічні, естетичні умови їх функціонування.

В умовах, коли більшість дітей виховувалася в дошкільних навчальних закладах, основні завдання цієї освіти виконувалися задовільно, але провідним серед них було забезпечення готовності дітей до школи.

Початкова школа, поповнюючись вихованцями дитячих дошкільних виховних закладів, продовжувала започаткований процес повноцінного розвитку дітей, їх навчання та виховання.

Проте в останні роки ситуація різко змінилася на гірше. В Україні має місце різке скорочення мережі дошкільних закладів, а значить, і охоплення ними дітей дошкільнят. Так, тільки за останні п'ять років мережа дошкільних закладів скоротилася на 15 %, особливо в сільській місцевості. Із 3 тисяч дошкільних закладів, які з різних причин не працюють в Україні, понад 2,5 тисяч – сільські. У діючих дошкільних навчальних закладах сьогодні виховується близько 1 млн. дітей, що становить 40 відсотків від загальної кількості дітей дошкільного віку в країні [1, 3]. Тенденція щодо ліквідації дошкільних закладів посилюється.

Отже, більшість дітей (60 %), які приходять до першого класу, не мають досвіду систематичного навчання і виховання,

мають значні ускладнення на шляху подальшого навчання в початковій школі.

Враховуючи те, що й надалі більшість дітей буде приходити до школи без попередньої систематизованої підготовки у дошкільних навчальних закладах, зростає роль батьків, родини у забезпеченні готовності своїх дітей до школи. При виконанні цього завдання, а саме прищеплення дітям здорового способу життя, вироблення умінь і навичок інтелектуальної праці, здорової моралі, виявлення і розвитку обдарувань, започаткування основ трудового виховання, екологічної культури тощо родина досягає успіху при використанні надбань народно-педагогічної мудрості.

Народ із покоління в покоління передає свій соціальний досвід, своє духовне багатство, своє історичне надбання, створюючи тим самим свою, тільки йому притаманну культуру. Народ – це перший вихователь, перший педагог.

Педагогічна спадщина педагогів України свідчить, що підготовка дітей до школи засобами народної педагогіки повинна починатися від самого народження дитини, і підготовка – це система, яка сформована на традиціях і мудрості українського народу.

Український народ протягом свого існування створив значну кількість необхідних для виховання і навчання дітей дидактичних правил народної педагогіки, одне з яких – „дійовим засобом навчання й виховання є джерело народної мудрості” [2, 200-209].

Отже, багатопланове застосування джерела народної мудрості – це основна й найважливіша традиція етнопедагогіки щодо підготовки дітей до школи, завдяки цьому кожна людина виховується, навчається, звертаючись до народної мудрості.

У родинному колі, через казки, оповідання, відгадування загадок, пісні, бесіди, сімейні традиції дитина починає пізнавати такі моральні поняття як гарне і потворне, добро і зло, правда і брехня, чуйність і байдужість, працьовитість і утриманство тощо. З віком ці моральні погляди, звичайно, змінюються, поглиблюються, моральний досвід розширюється.

Співаючи немовляті колискової, мати знала, що пісня – це оберіг, що дитина заспокоїться і засне під певні мелодії. А дитина

в колисці розуміла інтонаційні звороти, мову, тепле ставлення до себе і спокій, що передавався від матері в такий спосіб. Цілком вірогідно, що на піснях дитина виховується більше, ніж на звичайній мові.

Невід’ємним компонентом готовності дитини до школи є розумове виховання дитини – цілеспрямований вплив дорослих на розвиток активної розумової діяльності дітей. І так було здавна, є сьогодні, і буде завжди.

Пильна увага народної педагогіки до розумового виховання впливає з високої оцінки його ролі й значення у життєдіяльності кожної людини: „Знання та розум – скарб людини”. Від розумового виховання залежить успіх підготовки дитини не лише до школи, але й до всього життя.

Народна виховна практика виробила чітку систему цілеспрямованого впливу дорослих на розвиток активної розумової діяльності дітей. Вона бере під опіку кожную дитину, по суті, з моменту її народження. Вже над колискою немовляти мати висловлює побажання, щоб її дитина мала розум.

Батьки не повинні забувати про такі чудові, перевірені багаторічним досвідом поколінь, засоби розумового виховання як пісні, потішки, загадки, задачі, приказки, прислів’я, вправи.

Залучення дитини до світу мови через пісню, насамперед, колискову, має велике педагогічне значення. Для українських народних пісень характерні висока художня досконалість, влучність епітетів, метафор; вони закладають надійний фундамент для розвитку мовного слуху дитини, тонко розкривають поняття навколишнього світу, всіляко заохочують дитину до самостійної розумової діяльності.

Чільне місце в розумовому вихованні посідає казка, яка широко відкриває двері в навколишній світ. Казка вчить послідовно і логічно викладати думки „Гарна пісня ладом, а казка – складом”. Казки цікаві за змістом, привабливі своєю образною мовою, високим емоційним зарядом. „Казка, гра, фантазія, - пише В.О.Сухомлинський, - животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень... Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками... під

впливом почуттів, що пробуджуються казковими образами, дитина навчилася мислити словами..." [3, 20].

Українські казки, як свідчить народна педагогіка, впливають на формування мовленнєвого апарату і здібностей, мислення і сприйняття малюком оточуючого, на формування певних рис волі, характеру, світоглядної позиції тощо. Недарма ж українська народна педагогіка називає наші казки найбільш дієвими, результативними і ефективними засобами, методами і шляхами національного, патріотичного, духовно-інтелектуального виховання й підготовки перед дошкільника до школи.

Також одним із основних засобів розумового і інтелектуального виховання дітей є гра. У дитячі роки гра є основним видом діяльності людини. Гра дарує щохвилинну радість, задовольняє актуальні невідкладні потреби, а це – спрямування в майбутнє, бо під час гри у дітей формуються чи закріплюються властивості, вміння, здібності, необхідні в майбутньому житті.

Гра – одна з найважливіших сфер у життєдіяльності дитини у поєднанні з працею, спортом, навчанням. Вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного гармонійного розвитку особистості. Для педагога і вихователя вона стає інструментом виховання, що дає змогу повніше врахувати вікові особливості дітей, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкутості, самостійності, творчості та умови для саморозвитку.

Українська народна гра класифікується за такими ідейно-тематичними спрямуваннями: розважальні; пізнавальні; рухливі; спокійні; дидактичні та інші.

Практична реалізація втілення народної мудрості в підготовку дітей до школи найбільш результативно реалізується в сюжетно-рольових іграх „Скоро до школи”, „Я стану учнем”, „Перший раз до школи” тощо, під час екскурсій до початкових класів школи чи зустрічі з майбутньою учителькою. У ході таких заходів пареміографічні твори мусять супроводжувати учнів протягом всього часу.

Важливим засобом народної педагогіки є твори українського національного декоративного мистецтва.

Виховання малюків і перед дошкільників на творах опішнянського та петриківського розпису формує не лише естетичні погляди, смаки та бачення, сприймання оточуючого, а й жагуче бажання навчитися цим таїнам, пізнати чарівність проникнення до людської свідомості засобами народного мистецтва.

У виборі виховного ідеалу української сім'ї, школи велику роль відіграють народні традиції. Народні традиції вшанування книги, домашні читання, влаштування домашніх вистав за тематикою улюблених казок з участю дорослих, проведів дитячих до школи (Сімейне свято „Перший раз у перший клас”), родинне свято „День народження переддошкільника” та інші, що побудовані на віковичному досвіді українців, мають в останні роки тенденцію до поширення. Завдяки народній культурі, традиціям зберігається і розвивається культура і освіта сучасних поколінь, мова, без якої неможливе існування і самої нації, формується світогляд дітей та молоді. І саме використання багатовічного досвіду українського народу у справі виховання підростаючого покоління дає можливість підготувати дитину до школи у відповідності з умовами сучасного життя. А це можливо лише при умові тісного зв'язку родини – школи – громадськості.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Закон України „Про освіту”. – К.: Генеза. - 1996.
2. С т е л ь м а х о в и ч М. Г. Мудрість народної педагогіки. – К., 1981.
3. С у х о м л и н с ь к и й В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5 т. – Т. 3. – К., 1997.
4. У ш и н с ь к и й К. Д. Про народність у громадському вихованні //Вибрані педагогічні твори. – У 2-х т. – Т. 1. – К., 1983.